

itare, quod illud velit formaliter physice, & non velit interpretative in genere moris; quia hec voluntas attenditur penes voluntatem antecedentem, illa autem penes consequentem, bene autem fiat, quod aliquid velit formaliter voluntate consequenti, quae est quasi voluntas ex suppositione, quod velit creaturas libere operari, quod nullo modo vult voluntate antecedenti, quae est absoluta Dei voluntas, hoc autem contingit in Deo, non in creatura, quia Deus est agens universale, quod nepini denegar sumi concilium generalis, quem praebet voluntate concomitanti.

34.5. Et contra vero creatura semper est causa moralis utriusque in peccato, nempe materialis, & formalis; quia per ipsam praecise fiat, quod ponatur substratum, ac ejus difformitas; & ob ejus negligentiam praecise id totum evenit, non est vero causa physica per se difformitatis, nisi forte illam intenderet substratione alicuius boni, quod raro evenit; neque est causa physica per se substrati, nisi quando illud ex certa scientia ponit, ut quando scilicet occidit hominem, quando vero ex ignorantia vincibilis occidit hominem putans esse terram, quia occisionem hominis formaliter non intendit, ideo non sum proprie ejus causa per se physica, & ideo quia creatura semper est causa, & proprie, & per se mor-

alis peccati, hoc sufficit, ut peccatum reducat in ipsam, tanquam in per se causam, & ipsi soli dicatur voluntarium. Ex his tandem respondetur ad rationes pro opposita parte adductas supra num. 33. quae omnes ad hoc reducantur, quod effectus positivus, vel negativus necessarii cum aliqua causa connexus dicitur voluntarius ponendi talem causam, & si non sit per se intentus, sed tantum praevius, & potest reduci in ipsum tanquam in causam per se moralem, si non physicam; ergo ex hoc, quod eventus vel privatio sequens ultimam odii formalitatem, vel ipsamet odii formalitas non sit a Deo per se intentata, non sequitur, quod non sint ipsi voluntaria, & in ipsum reducibilia, tanquam in per se causam moralem, etiam si non in per se physicam. Respondetur (inquam) quod verum est assumptum, quando ille sit causa illius effectus per se physica, vel saltem moralis, tunc enim interpretamur, velle, quod sequitur ad ipsum, quare cum Deus sit causa physica actus odii Dei tantum per accidens, & nullo modo moralis, ut explicatum est, ideo proprie, & per se nullo modo, & in nullo genere est causa peccati sive per materialis, sive per formalem, sed tantum per accidens in genere physico, & permissivum solum in genere moris.

DISPUTATIO SEXTA.

De passionibus entis complexi actu, & Potentia; Necessario & Contingenti; Eodem, & diverso,

Post Disputationem de passionibus entis simplicibus, & incomplexis, nunc, vero, & Bono, sequitur Disputatio de Complexis, seu difformis, super quas principem obtinent locum Actus, & Potentia; Necessarium, & Contingentem; Idem, & Diversum, ut dictum est supra disput. 4. de proprietatibus entis in communi qu. 2. num. 29. & sicut tractationem de passionibus entis incomplexis nunc, vero, & Bono, non in plures divisiones Disputationum, ut ab aliis fieri solet, sed una, ac eadem disput. complexi sumus, ut quoniam ductu usque ad finem continuato, eandem quoque methodum hinc servabimus tractando de passionibus entis complexi Actus, & Potentia; Necessario, & Contingenti; Eodem, & diverso; & quoniam inter istas passiones nullus datur ordo scilicet nobis notus, sed quisque pro libito prior de his tractat, quam de illis, placuit disputationem istam inchoare ab Actu, & Potentia, ubi de his tractabimus, non quidem ut sunt modi, vel differentiae convenientes eis in communi, sed ut ipsi aguntur infra disput. sequent. sed ut simul sumpta circumscribant unicam entis passionem, & cum ipso adequatè conversibilem.

QUESTIO PRIMA.

De potentia activa, & passiva, ut spectant ad Metaphysicam.

Requenter Doctores notant potentiam sumi posse dupliciter, uno modo ut est principium operandi, vel patendi, quopacto dividitur in activam, & passivam 5. & 9. Metaph. alio modo, ut dividitur contrarium, & cum ipso ens in communi dividitur, ita ut aliud dicatur ens in actu, aliud in potentia; ita docet 2. d. 12. qu. 2. & d. 16. qu. 1. rationes istae, & d. 25. qu. 1. ad primam rationem, & d. 11. qu. 3. D. & 9. Metaph. qu. 2. 9. ad solutionem istarum questionum, ubi etiam dubitat, cui harum potentiarum fuerit nomen prius impositum, & inde ad aliud translatum, & inquit, quod si primo impositum est ad significandum modum quendam entis, cum iste non conveniat tali, nisi per aliquod ejus principium, per quod potest esse, convenienter potest nomen potentiae transferri ad principium, tanquam ad illud; quo possibile potest esse, non quo formaliter, sed casualiter, & contra, si primo impositum est principio, per quod res potest esse, potest transferri ad significandum generaliter modum efficiendi similem illi, quem habet principium in principio. Quamvis autem potentiam praefertim secundo modo inspecta, ut nempe contra actum dividitur, pertineat ad considerationem Metaphysicam, quia nimirum in hoc sensu actus opponitur, & cum eo ens in tota sua latitudine concluditur, & simul sumpta constituunt unicam passionem entis cum ipso conversibilem, quae ratio Doctor loc. cit. 9. Metaph. qu. 2. ipsam simpliciter appellat potentiam Metaphysicam. Adhuc tamen potentia quoque primo modo sumpta, ut scilicet dicat rationem principii ad Metaphysicam spectat contra id, quod docere videtur Saxius to. 1. suae Catastrof. disp. 3. q. 1. art. 1. ubi potentiam primo modo inspectam prout est principium agendi, vel patendi alicuius ad Physicum, & omnino alienum esse a praesenti disputatione, ac ad ipsam pertinere solum potentiam, ut distinguitur contra actum.

Hoc, inquam, fallum est, & contra Doctorem, qui loc. cit. 9. Metaph. qu. 4. 9. hic sunt videnda; bene demonstrat, quomodo potentia, ut dicitur rationem principii, etiam ad Physicum pertineat, possit quoque pertinere ad Metaph. dicens, quod cum propter aliud esse, & esse propter quod aliud est, sunt conditiones entis absolute non contrarii ad Metaphysicum, vel naturalem, & illae sunt

relationes causales, & causae, sequitur quod ad Metaph. pertinet constituitur causam, & causam, cumque quatuor genera causarum distinguantur causam per hoc, quod causantur aliter est per quodlibet illorum absque hoc quod descendatur ad motum, vel quantitate, sequitur, quod omnia genera causarum possunt alioquo pacto ad Metaphysicum pertinere, ut nempe abstrahant a motu, & quantitate, conferre enim ad esse alicuius, ut pars effectus illius, & hae sunt aequales, sive potentiales, patet, quod non contrahit ad motum, & illae sunt speciales rationes causarum materialis, & formalis, de quibus tractat Philosophus 8. Metaph. & quomodo ex eis fit unum, quia hoc actus, & illud potentia, omne etiam bonum, ad quod aliud ordinatur, patet, quod non contrahit ad motum, & hae est ratio causae finalis, de qua loquitur Arist. 12. Metaph. De efficiente videretur, quod non abstraheret a mutatione, & motu, sed licet hoc verum esset quoad convertibilitatem in re, quod nullum esset efficiens, quin efficeret per motum; vel mutationem, tamen de per se ratione efficientis non est verum; nam si intelligatur aliquid dare esse, sine hoc, quod intelligatur aliquid moveri, vel mutari, certum est, quod dante esse intelligitur habere rationem causae respectu producti, & non alterius, quam efficientis, sicut ratio unius, quod est compositum ex actu, & potentia secundum se non contrahit ad motum, sed pertinet ad Metaphysicum, licet nunquam tale unum esset, nisi per motum, vel mutationem potentialis, praedicta tamen genera causarum contrahit ad naturalitatem, puta inquantum sunt propter quae aliquid habet esse naturale, vel inquantum propter illa modo naturalia aliquid habet esse, pertinet ad considerationem physice, unde falsum est, aliquam causam excludere a consideratione Metaphysica, & illam tantum, licet diversimode ens considerent modo praedicto, & sicut dictum est de causis, ita intelligendum est de principii, cuiusmodi dicuntur potentiae, ita dicuntur Doctor loc. cit.

2. Ex quo discitur Doctoris constare falsitatem discursus, quo Metaph. lib. 2. suae Metaph. cap. 3. par. 6. qu. 1. conclus. 2. probare intendit potentiam quoque activam, & passivam posse aliquo pacto esse Metaphysicae considerationis, hoc enim probat, quia aliqua talis potentia reperitur potest sine materia, & in substantiis abstractis, quae scilicet, ut sit Metaphysicae considerationis, quia substantiae abstractae agunt, & patiuntur, agunt intellectuales, & alias operationes suas efficiendo, patiuntur easdem recipiendo, & ideo jam est in illis potentia activa, & passiva simpliciter. Hae, inquam, probatio non bene procedit, ait enim Doctor potentiam activam, & passivam in tantum posse ad Metaphysicum pertinere, non

non quia exerceri possunt in substantiis abstractis a materia, sed quia exerceri possunt sine motu, & mutatione, per hanc enim abstractionem praecise Metaphysicae consideratio differt a Physica, ut dictum est quaest. proem. Phys. art. 2. & disp. 1. Phys. ab initio, ubi proinde mutationes illas, quibus mediis suis eliciunt, ac recipiunt volitiones, & intellectiones, diximus pertinere ad Physicam in se, non autem ad Metaphysicam, quae abstrahit ab omni motu, & mutatione. Tum quia Metaphysica quoque ipse loc. cit. modo probat non omnem potentiam activam, & passivam esse Metaphysicae considerationis, quia dantur aliquae potentiae activae, & passivae secundum motum, quae non possunt ad Metaph. pertinere, quae abstrahit a motu; cum ergo potentia activa, & passiva, quae intelligentiae suas eliciunt intellectiones, ac recipiunt, exercentur cum motu, vel mutatione, ut per se clarum est, sequitur ex ejus dictis non posse ad Metaph. pertinere, quae abstrahit a motu, & mutatione.

3. Quamvis autem in hoc sensu potentia activa, & passiva ad Metaphysicum spectent, ut nimirum sine motu, & mutatione exerceri possunt, quemadmodum pariter de actione, & passione dictum est disp. 1. 5. Phys. num. 6. & 20. Fallum tamen est, quod inquit Eustach. a. S. Paulo 3. par. suae Metaph. de proprietate entis complexi, quae 10. cum hic docetur proprietatem entis complexam esse actum, vel potentiam, aut esse in actu, vel in potentia, per illud esse in potentia intelligi esse in potentia ad agendum, vel patiendum, quae dicitur potentia activa, vel passiva; proprie enim loquendo, cum dicimus ens aut esse actu, aut potentia, & entium alia esse in actu, alia in potentia, planè non intelligitur de potentia, ut dicit principium operandi, quia sic non opponitur actui, nec actus potentiae repugnat, immò potentia sive activa, sive passiva per ipsum actum perferitur, sed intelligitur de potentia objectiva, & actu entitativo, nam haec sunt potentia, & actus, quae proprie ad Metaphysicum spectant, & proprie appellantur actus Metaphysicus, & potentia Metaphysica, quia ad solam Metaphysicam spectant, & nullo pacto ad Physicam; potentia vero activa, & passiva quamvis aliquo pacto etiam ad Metaph. spectent modo jam declarato, ut scilicet abstrahant a motu, & mutatione, principaliter tamen ad Physicam spectant, quia regulariter cum motu, & mutatione exercentur, ut Scotus movet locis omnibus citatis, sed praesertim ita advertit 9. Metaph. cap. 5. text. 1. dicens, notandum, quod licet nomen actus sumptum sit à motu, tamen non solum actus dicitur de motu, actus enim, & potentia dupliciter sumi possunt, uno modo ut abstrahant a motu, alio modo ut includunt motum; primo modo dicuntur Metaphysice, ita quod actus dicitur actus efficiendi, sive efficiendi, cui opponitur potentia objectiva, secundo autem modo dicuntur physice, & quidem eo loco loquitur Arist. de actu efficiendi, & potentia objectiva, cum ait, est autem actus utrumque existere non ita quemadmodum dicimus potestatem, cum ergo dicimus actum & potentiam esse passiones entis diffinitam & complexam, certe non est intelligendum de potentia activa, & passiva, sed de potentia objectiva, ut contradistinguitur ab actu entitativo, quae proprie dicuntur actus, & potentia Metaphysica, quia ad solam Metaph. spectant; immò hac ratione Doctor 9. Metaph. 2. ab initio prius tractat de potentia objectiva, & actu opposito, quam de activa, & passiva, dicens videndum prius esse de potentia accepta ut videlicet importat modum quandam entis in se sine ratione principii, & quia Metaph. considerat ens & passiones ejus, ideo potentia sic sumpta ad considerationem Metaph. pertinet. Sed quamvis Doctor hac methodo utatur 9. Metaph. 1. & seq. ob allatam rationem; quia potentia objectiva, & actus entitativus potiori jure ad Metaph. attinent, quam potentia activa & passiva, nobis tamen utilis vilum est, & ordini doctrinae conformius agere prius de potentia activa, & passiva, ut quae sunt, magis manifestae, ac passim in omni schola concessae, quam de potentia objectiva, & actus entitativo illi opposito, quae non ita facile conceduntur ab omnibus, nec ita sunt in rebus obvia, quemadmodum potentia activa, & passiva.

ARTICULUS I.

Quid sit potentia activa, & passiva.

Potentia realis, latè sumpta pro quocumque principio agendi, vel patendi dividitur in activam, & passivam ab Arist. 5. Metaph. cap. 12. quod loci etiam utramque definit dicens, Potentiam activam esse principium transmutandi aliud, inquantum aliud, passivam vero esse principium transmutandi ab alio; Pro quantum definitionum, vel descriptionum intelligentia duo praemittit Doctor 9. Metaph. qu. 4. primum est, quod ab eodem abstracto quandoque dicuntur plura denominativa, quae scilicet nata sunt denominare diversa, ad quae diversa habet habitudinem illud, quod per abstractionem significatur, sic ab ista relatione, quae dicitur principium signata in abstracto, diversimode denominatur illud, quod principiat, & illud, quod principiat, quia illud, quo immedie, & illud, quod mediate; & secundum hoc possunt duo denominativa istis appropriari, ut scilicet illud, quod dicitur principium, & illud, quod dicitur principians; videtur autem princi-

pium esse quasi abstractum respectu ejus, quod est principians, sicut enim calor est, quo calidum est calidum, & ita respectu ejus abstractum, ita principium est quo principians principiat. Tamen secundum veritatem principium est denominativum, quia impossibile est relationem purè in abstracto significatam de aliquo absolute praedicari, quia tunc diceretur in quid de ipso, calor autem dicitur esse principium, non principiato; patet itaque quod principium importat essentialiter relationem principiations, & hoc in concreto, ut scilicet naturae est concernere immediatum suum fundamentum, quod est quo scilicet formam, quae est ratio principians, & est fundamentum proximè, & immediate fundans relationem principiations; principians vero importat relationem principiations in concreto, non ut concernit fundamentum principiations, quae est forma, sed ut concernit subiectum ipsius formae. Consimiliter (inquit Doctor) dicendum est de potentialitate, potentia, & potente, quod eandem relationem important, primum in abstracto, alia duo in concreto, sed diversimode secundum quod illa relatio nata est diversimode denominare fundamentum proximum, & remotum, sive subiectum, sicut autem alia concreta communiter accipimus pro subiectis, inquantum habent tales formas, ita frequenter, quando dicimus potentiam, non intelligimus de respectu, sed de illo, in quo fundatur respectus; itaque sicut principiato denominat hoc concretum principium, quia importat fundamentum proximum relationis principiations, & ideo dicitur principium quo, & denominat deinde principians, quod importat fundamentum remotum, seu subiectum, super quod & principium, & principiato fundatur ultimatè, ita potentialitas denominat hoc concretum potentiam, quod importat fundamentum proximum, super quod potentialitas fundatur, & deinde denominat potens, quod est aliud concretum, quod importat subiectum, super quod fundatur & potentia, & potentialitas, quam eandem doctrinam ac etiam clarius tradidit rursum 1. d. 11. qu. 1. art. 1. & disp. 7. qu. 1. un. 5. ad quatuordecim.

5. Alterum, quod notat Doctor ibidem, est, quod principium non tantum habet relationem ad principiatum, sed etiam ad alterum conprincipium, quia sive principia sint intrinseca, sive extrinseca, haec & illa mutuo nunquam causant, nisi inter se aliquo modo uniuntur, & concurrunt, & illae duae relationes sunt omnino alterius rationis, & possunt ambae fundari in eodem absoluto, immò necessario fundantur; potentia ergo in ratione principii, in qua praecise significatio modo de ea loquimur, utrumque hunc respectum importare potest, & pro utroque exprimendo videtur nomen potentiae accipi ab Arist. 5. Metaph. text. com. 20. nam de potentia activa exemplificat, ut calefaciens ad hoc quod calefit, & paulo post quod fecit ad factum, & facturum ad faciendum; constat autem, quod calefactivum ad illud, quod calefit, non dicitur, ut principium ad principiatum, sed ut principium activum ad passivum, ex quibus sequitur unum principiatum, ad quod ambo dicuntur, sed pater ad filium, de quo ibi exemplificat, non sic dicitur, nec facturum ad faciendum, sed ut principium, sed ut ad principiatum, & tamen ambo exempla ponit pro secundo modo ad aliquid, qui est secundum potentiam activam, & passivam, signum ergo evidens est, utramque relationem per nomen potentiae activae significari posse; & ideo ait Doctor 4. dist. 11. qu. 1. 1. X. potentiam activam non solum dici de potentia transmutativa, sed etiam productiva. Constat etiam ex eisdem exemplis, quod pacto potentia quoque passiva dicat eandem duplicem relationem, scilicet ad principiatum, & ad aliud conprincipium, scilicet ad potentiam activam, cum qua concurrat ad causandum effectum communem, subdit ulterius Doctor potentiam passivam v. g. materiam nedum dicere has duas relationes, scilicet ad principiatum, & ad efficiens, sed etiam ad formam, cum qua velut altera comparte constituit totum intrinsecè ex ambabus resultans, ut ex suis partibus intrinsecis, quam relationem significavit Arist. 7. Metaph. cap. ult. cum ait; ideo ex materia, & forma fieri per se unum, quia hoc est actus, & illud potentia.

6. Ex his declarat Doctor definitiones potentiae activae, & passivae ab Arist. loc. cit. traditas dicens definitiones illas insigniri de potentia activa, & passiva non per comparationem ad principiatum, sed inquantum comparantur ad alterum conprincipium, nam potentia activa definitur per ordinem ad passivum, seu transmutabile, in quod agit, quod quidem, ut patet, non est principiatum, vel effectus agentis, sed alterum principium secum concurrens ad effectum producendum per modum subiecti recipientis ordinem, & sic etiam est converso potentia passiva definitur per ordinem ad transmutans, & efficiens, quod non est principiatum, sed alterum conprincipium secum concurrens per modum causae efficientis. Subdit quoque Doctor, quod haec definitiones ab Arist. traditae non sunt Metaphysicae, sed Physicae, & ratio est, quia dantur per respectum ad transmutabile, & transmutans, potentia autem activa, & passiva, ut exercentur cum motu, & mutatione ad physicum spectant, non ad metaphysicum, ut supra dictum est ab initio quaest. 1. Nec valet, si dicas has definitiones metaphysicas esse, quia in Metaphysica traduntur, non valet, ait Doctor, quia non inveniunt in una scientia aliqua misceri interdum ad aliam scientiam pertinentia, multa enim in Metaphysica ponuntur pertinentia ad Physicam, & est converso, ut patet in primo Physico, ubi disputat contra negantes principia rerum induta.

indurans habet Metaphysico; subdit tamen posse excusari Arist. quod talem definitionem dederit, & non Metaphysicam forte, quia potentia hoc modo descripta manifestior est. Et etiam quia ex hoc facile est deducere definitionem quoque Metaphysicam potentie activae, & passivae dimittendo nimirum illud, quod contrahit ad naturalitatem, & ponendo generalius, quod pertinet ad Metaphysicam; definitio itaque potentie activae Metaphysica erit haec secundum unam significationem potentiae, scilicet efficientis, potentia activa est principium agendi agibile, secundum veram aliam significationem, scilicet actus, erit haec, potentia activa est principium actuandi actuabile, prima definitio, quod est principium agendi agibile, datur per ordinem ad effectum, & principium; quod aduare potest inducendum ad effectum, & principium; quod talis inducitur fiat cum mutatione. Similiter potentia passiva, ait Doctor, secundum unam ejus significationem est principium, ex quo aliquid potest mutari; secundum aliam est principium actuandi passivae ab actu activo, id est ab efficiente, & secundum aliam est principium actuabile, sive informabile ab actu, id est ab actu formali, qui est forma.

Totam hanc doctrinam jam insinuavimus disput. 7. Physicor. quaest. 1. explicando definitionem causae efficientis, cui propria est potentia activa per modum principii operandi, de qua hic loquimur, nam ibi diximus causam efficientem duo respicere, correlativam, & terminum productum, quo modo producentis denominatur, & subiectum, quod transmutatur, ratione cuius & agens, & transmutans dicitur, per comparationem ad primum correlativum, potentia activa in efficiente idem est, quod potentia productiva, unde inquit Doctor, quod potentia activa in hac significatione est principium agendi agibile, id est principium productum producibile, per comparationem vero ad aliud correlativum, scilicet ad subiectum, in quo agit, idem est potentia activa, quod potentia aduata non quidem in genere causae formalis, (nisi potentia in actu in hoc sensu velimus quoque ad formam ipsam extendere, quod non esset omnino abs re) sed in genere causae efficientis, quae quidem aduatio subiecti, si contingat cum motu, & mutatione, illa potentia aduata dici etiam potest transmutativa; & quia quod dicitur unum oppositorum, tot etiam modis dicitur & reliquum, potest quoque potentia passiva referri ad activam dupliciter, vel ut activa dicit virtutem productivam agentis cum relatione transcendentali ad effectum, & hoc quidem modo convenit effectui, quatenus est producibilis ab agente, & dicitur in potentia passiva ad produci, quo forte sensu non differt a potentia obiectiva, de qua postea dicemus; vel potest ad activam referri, ut activa dicit virtutem efficientis causae aduativam, & transmutativam subiecti, & hoc modo potentia passiva convenit subiecto, quatenus potest ab agente aliquam formam recipere, secundum quam aduatur, & perficitur a forma quidem inducitur in genere causae formalis, ab efficiente vero in genere causae efficientis, atque ita ex dictis patet, quomodo definiat debeat potentia activa, & passiva tam Physice, quam Metaphysice, & quod apta definitiones tradidit ab Arist. proprie assignentur de potentia activa, & passiva Physice consideratis, non Metaphysice.

7. Contra praefatas definitiones potentiae activae, & passivae Doctor facit nonnullas objectiones, ex quarum solutione adhuc magis elucet earum intelligentia; & licet objectiones illae sint praeteritae contra definitionem potentiae activae, procedunt tamen etiam contra definitionem passivae, quatenus per oppositas relationes definiuntur; arguit igitur Scot. contra singulas particularis definitiones potentiae activae passivae. Primo contra illam particulam, principium, quod fit male opposita, quia si potentia activa est principium, ergo non agens non habet potentiam activam, quando actu non agit, qui fuit error quorundam antiquorum, quos carpit Arist. 9. Metaph. text. 5. dicentium eum, qui actu non edificat, non posse edificare; Probatur consequentia, quia non agens non habet principium in actu, cum hoc sit simul cum effectu, nam causa in actu, & effectus in actu simul sunt, & non sunt 2. Physicor. & 5. Metaphysic. nec habet principium in potentia, quia omnis potentia est aliquid actum ejus, quod est in potentia, non agens autem potens agere non est in potentia ad aliquid actum sui, quia tunc transmutaretur, quando ageret.

Ad hoc argumentum multa habet Doctor quaest. 4. cit. in solut. ad 1. sed breviter neganda est consequentia, quia nomen principii operativi, ut applicatur potentiae activae, licet importet actuali relationem principiationis ad principiatum, quando potentia activa est in actu exercitio, & in actu secundo, absolute tamen loquendo importat potius relationem aptitudinalem, seu aptitudinem ad principiatum, cum autem id impugnatur, quia omnis potentia est ad aliquid actum ejus, quod est in potentia, quod dici nequit de non agente potente tamen agere, quia non est in potentia ad aliquid actum sui, alioquin transmutaretur, quando ageret; illa propositio licet assumatur, ut universaliter vera de quacunque potentia, tamen vera verificatur praeteritum de potentia passiva. (quomodo autem etiam de activa verificari possit, patebit infra num. 37.) efficiens namque quando est in actu primo, solamque habet aptitudinem ad agendum, proprie dicitur esse in potentia ad actum alterius, vel ut producibilis, si ad eum comparatur, ut ad effectum, vel ut transmutabilis, &

actuabilis, si ad ipsum comparatur, ut ad subiectum; immo quando potentia activa est ad actionem immanentem, quia tunc respicit effectum in ipso agente manentem, & non in subiectum aliud transeuntem, tunc potens ad id potest in potentia ad aliquid actum sui ipsius, quatenus forma per exercitium talis ad divae potentiae producta, recipitur in ipso agente, ipsumque aduatur, & si ad fuerit conditiones ad ipsam mutationem requiritas, ipsum quoque transmutatur, licet propriè loquendo ac in rigore tunc etiam transmutetur potius ex eo, quod est recipiens, quam ex eo quod agens; alias locutiones ad hoc idem argumentum vide apud Doctorem loc. cit. falsata non placet, quae tamen mihi sufficiens videtur.

8. Secundo arguitur contra illam particulam, transmutandi, quia ex hoc sequeretur, quod potentia creativa non esset activa, quia non transmutatur aliud; universaliter etiam sequeretur, quod potentia activa non abstraheret a motu, & mutatione, & ita nulla pertineret ad Metaphysicam, nec per consequens aliqua consideratio causae efficientis ad ipsum pertineret, quod est absurdum. Respondet Doctor satis patere ex dictis, quomodo Aristoteles re vera definiat potentiam activam, & passivam Physice, non autem Metaphysice, patet etiam quo pacto definitiones illae sint moderandae, & pertrahendae, ut evadant Metaphysice, & tunc sub potentia activa Metaphysice definita poterit quoque comprehendere potentia creativa, si potentia activa definiatur per ordinem ad effectum dumtaxat, non autem ad subiectum, quod ad actionem creativam nullatenus intervenit.

Tercio arguitur contra illam particulam, aliam, quia tunc omnis potentia activa esset factiva, quod est contra Arist. 9. Metaph. 16. dividit enim potentiam in factivam, & adivam, cuius scilicet ultimus finis est usus, & non aliquid factum, consequentia patet, nam activae scilicet sumpta non transmutatur aliud secundum Arist. ibidem, quia actio manet in agente, & factio extra ipsum, ut visio in vidente, edificatio in agente in domo adificata. Cuius, quia tunc idem non potest agere in seipsum, quod tamen falsum est loquendo saltem de actione aliqua, ut determinat id disput. 7. Phys. loc. 4. art. 2.

9. Respondet Doctor negando consequentiam, quia potentia activa scilicet sumpta nimirum prout distinguitur contra factivam, verè est activa, & quando elicitor operatio immanens, ut intellectivo, vel visivo, verè in elicendo eam est actio ita perfectè habens quicquid est de ratione actionis, & forte verius, quam transiens, agens tamen illa actione non transmutatur scilicet sumendo transmutatur, prout dicitur esse ad actum primum tantum, nec transmutatur aliud, sed idem subiectum, in quantum aliud, unde subiungit Doctor, quod ratio posita in illa definitione, scilicet transmutativum esse non convenit proprie potentiae activae scilicet sumptae, ratio tamen Metaphysica scilicet activum esse bene illi convenit, nam actus secundus verè est actus ipsius actuabilis, ita enim actuatur intellectus per intellectionem, aut oculus per visionem in se operam, sicut actuatur manus per calorem ab igne receptum; immo nisi sumatur transmutatio in tanto rigore, ut illi sumit Doctor, nimirum pro mutatione ad formam habentem rationem actus primi, etiam transmutativum esse convenit aequè bene potentiae activae, sicut factivae, nam oculus non videns recipiendo visionem ita mutatur a privatione ad formam, sicut cum manus, quae prius erat frigida, recipit calorem, & de non calida fit calida. Ad Confirmat. negatur consequentia, cum enim dicitur potentia activa esse principium transmutandi aliud, in quantum aliud, ly in quantum aliud, ubi agens realiter a passio distinguitur, reduplicat non tantum aliam rationem formalem, sed etiam aliam rem, ubi verò non distinguitur, reduplicat tantum alietatem rationis formalem, quia movens seipso movetur dicitur, non ut movens, sed ut mobile; ita notavit Doctor 2. diffinit. 25. quaest. unic. ad 2. princip. quod & confirmat ex ipso Aristotele 5. & 9. Metaphysicorum ubi postquam tradidit praefatam definitionem potentiae activae, quod est principium transmutandi aliud, in quantum aliud, ponit exemplum de Medico, qui sanat seipsum, qui tamen non est aliud a seipso, sed in quantum Medicus est sanans est aliud a seipso in quantum sanatur, sanatur enim in quantum infirmus, non in quantum Medicus; unde concludit quod ly in quantum aliud, reduplicat formalem rationem aliam solum, quando movens, & motum sunt indistincta subiecto, sed quando sunt distincta subiecto, reduplicat rem aliam, & rationem aliam; eandem quoque doctrinam tradidit Alensis 5. & 9. Metaph. explicando aliam definitionem potentiae activae ab Aristotele assignatam quantum ad alietatem, quae necessaria est inter agens, & passum, necessario namque ait, vel potentia activa est in altero, & obiectum ejus in altero subiective, sicut ardens ad ignem in adhibente, & possibile adificari in edificabili, vel in eodem sunt subiective ambo, non tamen sunt secundum idem, sed secundum, quod alterum, ecce quomodo consonant doctrinae Ieremias, & subtilis.

10. Quarto arguitur contra illam particulam, reduplicativam, in quantum aliud, nam per eam significatur potentiam referri ab subiectum transmutabile, in quantum ipsum subiectum scilicet transmutabile, sed transmutabile non videtur posse poni in definitione potentiae activae, nisi tanquam ejus correlativum, non est autem ejus correlativum, quia omnis potentia dicitur ad actum, ut ad summum correlativum.

correlativum. Si dicitur, quod potentia, quae dicitur ad actum, non est ista, quae est principium, de qua modo est sermo. Contra falsum habetur propositum, quia principium per se dicitur ad principiatum, transmutabile autem non est principium respectu potentiae activae, quia praesupponitur principio ejus, ut ex ipso transmutabili principium causatur.

Resp. satis patet ex dictis num. 5. quo pacto etiam transmutabile possit esse correlativum potentiae, ut hic de ea loquimur, quia nemo dicit relationem ad actum, seu formam, ad quam transmutabile transmutatur, sed etiam ad ipsum subiectum transmutabile, ut ad alterum principium. Et cum dicitur, quod principium referatur ad principiatum, transmutabile autem non est principium, sed supponitur principio, patet ex ibidem dictis, quod potentia in ratione principii nedum dicit relationem ad principiatum, sed etiam ad alterum principium, quae in proposito est subiectum transmutabile, quod sub ratione principii passivi simul cum principio ad ipsum concurrens ad principiatum ab ambobus in solidum, immo & ipsum subiectum, ut informatum forma noviter introducta ab agente, dici potest sub hac reduplicatione effectus, & principium ejus, quae de re nedum non dicimus calorem effici ab igne, sed etiam calidum in concreto, prout concernit subiectum, quod in esse calido producit secundum quid ab igne.

11. Quares, an potentia activa, & passiva dicant relationem transcendentalem ad principiatum. Solvit hoc dubium Doctor 9. Metaphysic. quaest. 5. & inquit, quod si potentia activa, & passiva sumatur pro absoluta entitate, ut in immediate fundatur relatio potentiae, & secundum quam dici solet causa esse prior effectu, & principium praecedere principiatum, in hoc sensu aliquid potentiam nullum diceret effectum, sed absolute aliquid effectum, in qua respectus fundatur, & ratio huius est, quia si in tali statu relationem aliquam includeret ad effectum, non diceretur prior natura illi, sed simul natura cum eo, quia unum relativum est simul natura cum alio correlativo. Tum quia relatio non est activa, sed de genere sterili, ut ajunt, & ideo nequit esse virtus activa ad producendum aliquid effectum, ut inquit ibi Doctor & 3. diffinit. 19. §. alter potest dici, ergo pertinere nequit ad rationem potentiae activae, ut est prior naturaliter principio. At si potentia in causa sumatur formaliter, quia sic ex vi nominis significat relationem virtutis absolute productivae ad effectum producibilem, in hoc sensu dici essentialiter respectum ad principiatum, & est simul natura cum ipso principio, si actu, actu si potentia, potentia. Hinc diximus disput. 7. Physic. quaest. 1. causam in actu primo in ratione causae dicere relationem transcendentalem ad effectum, & ea possibilem connotando virtutem absolutam causae in qua talis relatio fundatur, quod etiam docuit Doctor ibi citat. 1. diffinit. 7. quaest. unic. licet ubi significat, quod virtus absoluta in causa non est ei proxime ratio agendi, nec eam formaliter constituit in actu primo, & ratione causae, sed potenter agere, nisi includendo respectum transcendentalem ad effectum, in quo hic respectus transcendentalis sit ad effectum dumtaxat in communi, vel potius ad omnes, & singulos in particulari ab ea producibiles declaratur est loc. citat. disput. 5. Physic. quaest. 2. num. 8. quod est ad effectum in communi, ac etiam ad omnes & singulos in particulari, non quidem singulos fingitum, aut collectivè omnes, sed indeterminate omnes, & vagè.

12. Ex hoc intulimus illi esse necessariam connexionem causae cum suis effectibus possibilem, non quidem in eo sensu, ut si unus ex illis effectibus impossibilis, causa quoque impossibilis esset, ut dicebant Hurd. & Arriag. ibi citati, sed in eo sensu quod si omnes profusus implicarent, causa quoque impossibilis esset, ut si simpliciter omnes calores, impossibilis esset potentia calefactiva ignis, si forma omnes implicarent, esset impossibilis potentia passiva materiae; quod ibi sufficienter probatum est, ac rationes illorum causae cum suis effectibus, & de contra, est relatio transcendentalis, quam causa dicit ad illos, ut possibiles, relatio namque est quidam nexus, quo duo extrema invicem connecluntur adeut unum extremum necessario coexistit aliud in esse relativo, si actu, actu, si potentia, potentia, si Pater in esse patris coexistit filium, & filius in esse filii patrem. Immo haec est possibilia ratio, quae probatur est disput. 8. Log. quaest. 5. artic. 1. Dei ad creaturam non dari relationem realem etiam transcendentalem, atque ideo neque omnipotentiam in Deo parte rei importare talem relationem ad creaturas possibilem, sed perfectionem potius omnino absolutam, quia relatio, si sit praedicamentalis, si sit transcendens de necessitate coexistit ad eum esse terminum ejus, ergo si in Deo aliqua talis relatio daretur, tunc Deus ratione talis relationis coexistere aliquid aliud a se, quo non existeret per possibile, vel impossibile, Deus quoque non existeret, quod omnino praeteritum in eo esse a minus necessario, vel contingenti, quam rationem sufficit ibi deduximus, atque ideo ob eam solam rationem hunc dicendi modum sequuntur omnes Antiquiores, ac Recentiores ibi citati.

Obviat tamen singulari in hac re habet opinionem contrariam. 10. Metaph. puncta. & seq. ubi tenet omnem causam saltem creatam transcendentem utique referri ad omnes effectus ab ea possibilem, sed non propterea connexionem quoad esse habere cum

illis, immo quocumque effectu repugnante illius virtutem productivam ait eandem omnino permansuram, perinde ac si talis effectus non repugnaret, unde inquit non esse idem causam referri transcendentem ad suum effectum, & cum ea necessariam habere connexionem quoad possibilitatem, quia causa creata non est connexa cum existentia, neque cum possibilitate effectus, & tamen transcendentem referatur ad illum, & quod causa increata, seu divina omnipotentia non referatur realiter ad creaturas possibilem non probat ex eo capite, quod necessaria connexionem cum creaturis haberet, & sic ab eis quoque modo in suo esse dependet, si ad eas referretur, sed aliunde. Quod autem nulla causa connexionem habeat necessariam cum suis effectibus possibilem, quantumvis ad eos referatur, probat hic Autor punct. 4. cit. §. 2. pluribus rationibus. Primo probat, quia virtus physica causa realis nequit dependere a re, quae non est, neque erit, etiam si sit possibilis, ergo nequit intellectus meus dependere ab intellectione pure possibili, quam nunquam eliciet, consequentia patet. Probatur assumptum, quia rem esse possibilem nihil est physicum rerum natura actu existens, & dum effectus possibilis non existit habet aequè non esse, ac chimera, quae intrinsicè repugnat, ergo causa existens in rerum natura nequit in suo esse ab effectu possibili dependere. Tum 2. quia causa non dependet ab existentia effectus, ergo neque a possibilitate effectus, patet assumptum, probatur consequentia, quia possibilitas & existentia sunt omnino idem, ergo existentia causa non dependet ab existentia effectus, nec etiam penderet a possibilitate ejusdem. Tum 3. si propter aliquam rationem causa haberet connexionem cum possibilitate effectus, maxime quae dicit relationem ad illum, sed relatio causae non est nisi ad ipsam formalem existentiam effectus, ut actu exercitum, & postea extra causas, cum qua tamen certum est causam nullam habere connexionem, quia causa in suo esse non dependet ab existentia effectus sed de contra, ergo &c. probat minorem inferius punct. 6. num. 6. virtus productiva dicit ordinem ad illum, quod dicitur virtualiter in ea contentum, tanquam effectus in causa, sed id quod est contentum in virtute productiva, tanquam effectus in causa, & ipsa formalissima existentia rei, ergo virtus productiva ad formalissimam rei existentiam dicit respect. maior patet, quia non alia ratione referatur causa ad effectum, nisi quia illam intra se continet minor, rursus probat, id continet virtualiter virtus productiva in se, quod extra se ponit, & media causalitate attingit, sed quod extra se ponit & attingit media causalitate, immo quod potest sic attingere est formalissima effectus existentia, ut ultimo ad actum reducitur, ergo &c. Tum 4. probat, quia non repugnat virtus productiva creata talis naturae, ut implicante effectu ipsa possit subsistere, ergo saltem ex hoc capite possit dici virtutem productivam effectus connexionem non habere cum effectuum possibilitate, consequentia patet, probat vero assumptum ex omnipotentia Dei, quae ita constituitur in ratione virtutis productivae, ut non habeat necessariam connexionem cum possibilitate effectus, nam si talem connexionem haberet, deficiente alijus creaturae possibilitate ipsa quae deficeret, quod est absurdum, quia tunc omnipotentia Dei non esset summe perfecta, ergo idem pariter dici poterit de potentia activa creata.

Ratio autem, quia hic Autor movetur ad negandum adhuc omnipotentiam Dei ad creaturas possibilem transcendentem referri non est, quia necessaria connexionem habet quoad suum esse cum illis, quia cum respectu transcendentis non dicit connexionem cum termino, absque ulla dependentia Dei à creaturis, & absque ulla imperfectione, possit ex hoc capite respectus iste in omnipotentia constitui. Ratio itaque est secundum ipsum, quia si concedamus omnipotentiam referri transcendentem ad effectus possibilem, cum quibus nullam habet connexionem, eodem modo concedendum est transcendentem referri ad hircocervum, & aliam quamcumque chimera, ratio consequentiae facili est omnipotentia quantum est ex se non solum est potens producere calorem possibilem, sed hircocervum impossibilem, si ille ex se non repugnaret; ergo si ex eo quod omnipotentia ex se sit productiva caloris independentem ab illius possibilitate, vel impossibilitate, non potest intuitivè cognosci, quin saltem apprehendatur calor, & ad hunc transcendentem referatur, si ex eo quod omnipotentia ex se sufficiens sit producere hircocervum independentem ab ejus possibilitate, vel impossibilitate, vel impossibilitate, non potest intuitivè cognosci, quin apprehendatur hircocervus, & ad illam transcendentem referatur omnipotentia, & ad illam transcendentem modo se habet respectu effectus possibilem, & impossibilem, sed inaudum est hucusque omnipotentiam transcendentem referri ad hircocervum, & chimera, ergo haec de causa negari debet quod etiam ad entia possibilem referatur, ita de omnipotentia Dei discitur Ovied. controver. 10. citat. punct. 6. numer. 11. & 12.

13. Hoc tamen opinio sustineri nequit, immo mihi implicare videtur in eo quod admittit causam saltem creatam transcendentem ad suos effectus referri, & adhuc negat habere connexionem cum eorum possibilitate; hoc inquam, implicare videtur, quia ut supra dicebamus de ratione relationis, ut relatio est, illi, quod sit nexus duorum extremorum in esse relativo, & cum multa dependentia unius ab alio in tali esse, unde licet quoad esse absolutum causa non dependeat ab effectu, sed de contra, tamen quoad esse relati-

tium causantis, & causati non minus effectus à causa dependet, quam è contra, ergo relatio universaliter infert necessariam connexionem in esse relativo inter ea extrema, quæ refert. Cor. si quia ponitur esse præcipua relativorum proprietates, quod sunt simul natura, & quod posita se ponant, & perempta se perimant, ergo inter extrema relationis semper est necessaria connexio quoad esse, factum, actu, & si potentia, potentia, ita quod relatio actualis coexistit terminum adinalem, & spiritum ad spiritum adinalem. Tum quia repugnat prorsus, quod ait Ovidius, respectum transcendentem non dicere necessariam connexionem cum terminum, quia si ita esset, jam non esset respectus, sed aliquid absolute, respectus enim est essentialiter habitudo ad aliud, ut ad terminum. At ipse probat punct. 6. num. 2. relationem transcendentem non habere cum termino necessariam connexionem, quia talis relatio dari potest ad terminum, qui neque existat, neque possit existere, ut constat de relatione transcendentali, quam dicitur cognoscere chimæ ad ipsam, ergo relatio transcendentis non habet connexionem cum suo termino, id enim quod potest existere sine existentia, & sine possibilitate alterius non potest dici cum illo connexum. Verum id non probat relationem transcendentem non habere connexionem cum termino simpliciter, & absolute loquendo, sed non habere connexionem cum terminum actu existentem, quod gratis concedimus, non enim relatio transcendentem refert semper ad terminum actu existentem, sed multoties ad terminum possibilem, & cum ipso coexistit necessario fundamentum per ipsum relatum, sic materia prima respicit transcendentem aliter omnes formas, non quidem actu existentes in ipsa, sed posibles in ea recipi, & cum ipso possibilem dicitur habere connexionem adeoque si forme posibles non forent, nec ipsa quoque foret possibile ob relationem transcendentem, quam dicit ad ipsam, et realiter identificatam. Tum quia etiam si concederetur relationem transcendentem, quando est ad terminum impossibilem, ut est de cognitione chimæ, non habere connexionem necessariam cum ipso, adhuc tamen id negari deberet de relatione transcendentali, quando est ad terminum possibilem, nam saltem hanc verisimile est habere connexionem cum possibilitate termini. Tum tandem quia etiam cum relatio transcendentis tendit ad terminum impossibilem, ut relatio cognitionis chimæ ad ipsam, adhuc existentiam, aut possibilitatem termini existit saltem in apprehensione, ac in esse obiectivo, adeo ut semper verum sit relationem, ut talis est, connexionem habere cum termino, modo sibi proportionato iuxta eius conditionem.

14. Hinc patet verum, ac legitimam rationem, cur omnipotentia Dei relationem non dicat ad creaturas etiam ad posibles, illam esse, quam ex Scoto retulimus, quia necessariam connexionem haberet cum ipsis, & ab eis dependeret quoad suum esse, vel saltem ad suum esse illas coexistere, quod est absurdum, neque illa sua ratio valet, neque consequens est ad sua dicta, nam si semel conceditur divinam omnipotentiam esse caloris v. gr. productivam, aut alterius effectus independentem ab eius possibilitate, & ad eum hoc pacto transcendentem referri, idem consequenter asserere debet in ordine ad chimæras, & hircocervos, cæteraque entia impossibilia, probatur consequentia, quia ratio cur de facto saltem mente cogitur divina omnipotentia ad creaturas posibles referri, est, quia posibles sunt, & sub obiecto divinæ omnipotentie continentur, ergo si semel concedatur omnipotentiam referri ad ipsas independentem ab earum possibilitate, idem consequenter asseri poterit, ac debet de ipsis in ordine ad chimæras, ac entia impossibilia, ut bene deducit Ovidius, & licet illud deducatur, ut inconveniens, & re vera sit tale, tamen necessario sequitur ad ejus positionem, neque ex hoc, quod est absurdum, & inaudium divinam omnipotentiam ad chimæras referri, negari debet ab ipso, sed ultro concedi debet, ut quid necessario consequens ad ejus positionem.

15. Nec etiam valde operosum erit rationes hujus Auctoris dissolvere, quibus num. 12. probatur nullam causam, & potentiam activam necessariam habere connexionem cum suis effectibus possibilem, licet ei gratis concedamus non habere necessariam connexionem cum hoc, vel illo determinatè, & sigillatim sumpto. Ad 1. verum est utique causam quoad suam virtutem absolutam, quæ est ratio agendi, à possibilitate effectus non dependere, saltem tamen est non dependere quoad denominationem relativam potentis illius producere, & causare, sub hac enim denominatione relativa dicitur esse illud dependere in esse relativo, vel potius illud coexistere (non enim bene sonat dependentia nomen in relativis, quia relativa sunt simul natura, & dependentia dicit posterioritatem unius ad aliud, unde propria loquendo non dicitur unum relativum ab alio dependere in esse relativo, sed potius illud coexistere) argumentum verò procedit perinde ac si intellectus meus in sua entitate absoluta dependeret ab intellectu possibili, quod nunquam existit, quod non asserimus, verum tamen est quod quia relatio transcendentis est realiter identificata rebus, eisque consubstantialis, si omnes intellectiones essent impossibiles destrueretur relatio transcendentis intellectus ad ipsas, & quia talis relatio est realiter cum intellectu identificata, consequenter à posteriori argueremus intellectum quocumque in sua entitate absoluta, debere. Deinde cum non sit vera dependentia unius relativæ ab alio, quia tunc non essent simul natura, sed potius mutua coexistentia unius ab alio, nullum est absurdum cau-

sam existentem, ut dicitur potens causare, coexistere effectum possibilem, nam & ens positivum ad suum esse, ut patet, coexistit multis negationes, immo & in suo fieri privatione dependet, cum hac fit tertium principium rerum naturalium. Tum quia effectus possibilem, licet actu non sit in rerum natura, saltem tamen est neque habere non esse, sicut chimæra, ut ait Ovidius, quia chimæra habet non esse necessarium, cum intrinsece repugnet, effectus autem possibilem habet non esse contingenter, unde & dicitur potens esse reale nomen, ut constat in eisdem disputationibus, & idem idem argum. illud multa falli involvit, nec rectè procedit. Ad 2. fallum est antecedens, & consequens cum ejus probatione, quia si causa fumatur formaliter sub relativa denominatione causæ, causa in actu dependet ab effectu in actu fumendo semper dependentiam pro coexistentia, & causa in potentia ab effectu in potentia, nam causa, & effectus simul sunt, & non sunt sub ratione relativa ex 2. Physic. & 5. Metaphysic. si actu, actu si potentia, potentia, fallum item est possibilitatem esse prorsus idem cum sua actuali existentia, ut constat inferius disput. 8. Ad 3. negatur minor, ad cuius probationem rursus negatur minor, quia terminus causalitatis physice nedom est existentia, sed etiam ipsa actualis rerum essentia, dum ponitur sub actuali modo existentia, alioquin essentia rerum forent incalescere, ut clarius dicitur disput. 8. cit. de essentia, ac existentia rerum. Ad 4. negatur paritas de potentia activa creata, & increata, nam nullum absurdum est potentiam activam creatam necessario connexam esse cum possibilitate suorum effectuum, sicut absurdum est de potentia divina, immo cum id probat Ovidius, de omnipotentia divina, quia talis connexio summam ejus læderet perfectionem, hoc ipsum probat oppositum de potentia creata, cum enim ipsa summam perfectionem non habeat, immo sit valde imperfecta per comparationem ad divinam omnipotentiam, potius dicere debemus, quod fit divina omnipotentia ob suam maximam perfectionem non habet connexionem cum possibilitate suorum effectuum, ita è contra potentia creata ob suam imperfectionem talem habet connexionem cum ipsis. Ex dictis autem deducitur, quod cum potentia activa, & passiva formaliter constituantur in esse potentie per relationes transcendentis, non spectant directè ad prædicamentum relationis, & cum relationes istæ fundari possint, nedom in qualitate, sed etiam in substantia, alijsque prædicamentis, quia substantia est immediate etiam activa, & alia quedam prædicamenta immediate passiva, ut suis locis monstratum est, ideo directè spectare non possunt ad prædicamentum qualitatis, ut frequenter dicere solent Thomistæ, sed per plura vagantur.

ARTICULUS II.

Divisionem potentia in ratione principii activam, & passivam esse sufficientem.

16. Conclusio est communis in omni schola, immo in schola Thomistarum alicubi ulla limitatio recipitur, putant namque hanc esse unicam, & adequatam divisionem potentie quocumque modo sumatur, quod negant Scotistæ præter hæc agnoscunt aliam divisionem potentie in obiectivam, & subjectivam, de quo quaestio, sequent, & ideo ex industria posui in conclusione divisionem procedere de potentia non quomodocumque sumatur, sic enim alius loquitur potest divisiones, sed de potentia in ratione principii considerata, sub hac enim consideratione adquate dividitur in activam, & passivam, & illa divisio est sufficientis, intelligendo tamen, inquit Doctor, quod sit in illa duo membra, tamquam in principalia membra, ac immediata, quæ rursus subdividi possint in alia minus principalia, ut dicemus artic. seq. Probat hanc conclusionem Suarez disput. 43. Metaphysic. section. 1. num. 6. quia potentia, ut sic, est quidam actus primus, qui dicitur appetitum ad secundum, sed actus secundus proximus, & immediatus alicuius potentie non est, nisi actus, aut passio, ergo etiam potentia tantum potest esse actus activa, aut passiva, minor patet, quia duplex tantum habitudo actus ad potentiam intelligi potest scilicet ut ad principium à quo, velio quo seu ex quo fit, ex quibus prior constituitur actionem, posterior passionem. Hæc tamen probatio statim debere videtur, quia actus secundus, quo exerceri possunt potentia activa, & passiva, nedom sunt actus, & passio, sed etiam transmutatio, quam certum est formaliter ab actione, & passione distingui, imò Aristoteli potentias istas definit præsertim in ordine ad transmutationem; ratio autem cur de his sit probatio est, quia considerat potentiam in ratione principii, ut dicitur artic. præced. n. 5. potentiam in ratione principii considerat, dicitur relationem tantum ad principium, nam dicere quoque potest relationem ad aliud cum principium.

Ut ergo ostendatur sufficientia allate divisionis debent assignari omnes relationes, quas potest potentia involvere, ut facit Scot. 9. Met. 4. cit. 2. hoc modo, potentia est concretum, quod denominatur à potentialitate, quæ est relatio, unde potentia dicitur duplici relationem potentialitatis activam, & passivam, sicut etiam principium, nam potentia activa dicitur relationem ad principium, & hæc includit relationem agentis, ut quod, & ut quo, quia deno-

minativum potentia concernit nam fundamentum, quam subiectum ipsius relationis potentie activæ, deinde dicit relationem ad alterum principium, nimirum ad principium passivum, quod concurrunt passivæ cum agente, & forma ad producendum principia tum; passiter potentia passiva duplicem dicit relationem passivam alteram ad principium, alteram ad principium activum tam ad agentem, quam ad formam, seu tam ad principium quod, quam ad principium quo, neque datur ulla alia relatio in potentia præter istas, & ideo nulla alia potest reperiri species potentie, aut aliud membrum, quod sub prædictis duobus aliquo pacto non continetur, vel ad ea aliquo pacto reducatur.

17. Sed ut adhuc magis enitatur quæ, & qualis sit ista divisio potentie in activam, & passivam, advertendum est non ita ejus divisionis membra ab invicem distingui, ut semper realiter differre debeant, & in diversis subiectis reperiri, ut enim dictum est artic. præced. num. 9. potest in eadem entitate fundari respectus potentie activæ, & respectus potentie passivæ nedom respectu diversorum, sed etiam ejusdem, nam eadem res potest esse principium proximum, & adequatum activum, & passivum ejusdem operationis, & ita est universaliter de aëribus inquantibus, qui recipiuntur in eisdem potentia, à quibus efficiuntur, unde considerant rationes potentie activæ, & passivæ, secundum quod eandem rem denominant, divisio erit ejusdem rei in diversis formalibus, & sicut res etiam cum non agit apta est ad agendum, ita etiam cum non resistit apta est ad resistendum, est ergo vis resistendi potentia quædam realis, quam natura rebus indidit, ut se se contrariis tuerentur; probatur etiam minor, quoad utramque partem, primo quod illa potentia resistendi non sit activa, quia resistere non est agere, resistit enim res etiam dum non agit in aliam ergo potentia resistendi, ut sic, non est potentia agendi, nam qualis est actus, talis est potentia. Tum quia contingit eandem rem esse maximæ activitatis, & minimæ resistentiæ, ut patet de igne, ergo potentia resistendi non est potentia agendi, nec è converso. Et eisdem rationibus ostendit potest potentiam resistendi non esse potentiam patiendi, nam resistere non est pati, sed potius est passionem impedire, unde quantum quis patitur, tantum resistere non valet, in eo autem resistit, in quo impedit, vel retardat passionem, ergo potentia resistendi non est potentia patiendi, sed potius illi opposita, datur ergo potentie genus distinctum ab activa, & passiva.

18. Respondet Doctor loc. cit. potentiam resistitivam nequaquam tertium genus distinctum à potentia activa, & passiva constituit, & ratio est, quia potest fieri resistencia corruptiva dupliphier, aut contra illud agendo per reactionem, quo pacto in tenendum frigus dicitur calori resistere, aut sine ulla prorsus contraria actione, sed præcisè quiescendo, & persistendo in possessione propriæ perfectionis, quo pacto durities dicitur frigiditati resistere, si primo modo resistencia fiat, satis de se patet quod potentia eo modo resistitiva pertinet ad potentiam activam, quia illa resistencia non est, nisi actio contraria corruptiva, quando autem exercetur resistencia secundo modo, sicut tunc non exercetur modo positivo, sed privativo, & negativo excludendo præcisè actionem contrariam, nihil interim contra ipsam moliendo, & per modum simplicis defensionis, non offensæ, ita quoque potentia resistitiva hoc pacto non accipitur positive, sed privative scilicet proarentia principii passivi à corruptivo, & hoc videtur significasse Aristoteli. 5. Metaphysic. capit. de potentia, ubi ait aliquid posse esse impossibile, & difficile ad corruptum à contrario, vel quia habet potentiam positive resistendi, contra agendo, vel quia privatur principio passivo, seu facile passibili à corruptivo, & licet Arist. ibi expresse loquatur de posse corrupti, eodem tamen modo dicit potest de non posse corrupti, quod aliquando est tale per aliquod, ut in primo modo, aliquando per privari, ut in secundo modo, subdit tamen Doctor hunc etiam secundo modum resistendi scilicet per privari interdum non contingere sine hoc, quod habeatur aliqua perfectio contraria illi quo privatur, vel contraria simpliciter, vel contraria tantum ad actum patientis corruptionem. Et sic patet potentiam resistendi quocumque modo sumatur non constituit diversum genus potentie ab activa, & passiva, ut perperam putavit Maurus lib. 2. suæ Metaphysic. capit. 3. quæst. 6. conclus. ultim. quia si primo modo sumatur pertinet ad potentiam activam, si verò sumatur secundo modo, ille modus resistendi non est positivus sed negativus, & ideo procedere nequit ab aliqua reali, & positiva potentia, quia naturalis potentia non per se ordinatur ad aliquam privationem, & ideo dicitur hanc non tam esse potentiam, quam impotentiam, & quasi incapacitatem, quæ consequenter se habet ad effectum formalem alicuius qualitatis, seu dispositionis, quam doctrinam adhuc magis declaravimus disput. 1. de gener. & corr. quæstio. 4. numer. 36. explicando naturam resistentiæ, prout ab activitate distinguitur, eamque recipit, ac late prosequitur declarando Suarez disput. 43. citat. sect. 1. num. 7. & inde, & juxta hunc posteriorem resistendi modum patet ad argumentum, quomodo possit contingere resistencia etiam sine actione, & quomodo eadem res possit esse minus activa, & magis resistitiva, vel è contra, quia hæc resistencia non consequitur activitatem, sed præcisè informationem, aut dispositionem; patet denique quomodo non oportet ut resistencia, & activitas inter se proportionem forment, aut aequalitatem in eadem re, quia

et ad causam efficientem, & materialem, & de hoc nulla est ratio, nisi utius loquentium, nam Arist. non loquitur de potentia inquantum est principium, nisi ut pertinet ad duplex genus causæ scilicet efficientis, & materialis, nunquam enim dicit formam, & finem esse potentiam, sed de materia tantum, & efficienti hoc pronuntiat, & hinc fit, quod potentia distinguitur tantum in activam, & passivam. Ad Conf. inquit Doctor plures de hoc posse assignari rationes, sed præcipuam esse, quia Arist. illa principia appellavit potentias, quæ possunt præcedere tempore ipsa principia, sed his sublequitur, & forma actu est simul cum ipso principio, ideo illis non potest competere ratio potentie, quæ omnia probabiliter dicuntur a Doctore, & non quia manifesta ratio ita convincat.

Quarto movet difficultatem Scotus de potentia resistitiva, quod constituat tertium membrum ab illis duobus diversum, & quia argumentum apud Doctorem non nihil obcuritatis habet ad majorem claritatem conficio illud, ut referatur à Suarez, potentia resistendi est vera potentia, & realis, & tamen non est activa neque passiva, ergo datur tertium membrum ab illis duobus diversum, major constat ex Aristoteli in prædicam. capit. de qualitate, ubi in specie potentie ponit illam potentiam, quam aliquis habet ut non facile patitur v. gr. duritiem, per quam corpus est potens ut non facile dividatur, hæc autem non est nisi potentia resistendi. Tum quia sicut actu agere est aliquid reale, ita & actu resistere, & sicut res etiam cum non agit apta est ad agendum, ita etiam cum non resistit apta est ad resistendum, est ergo vis resistendi potentia quædam realis, quam natura rebus indidit, ut se se contrariis tuerentur; probatur etiam minor, quoad utramque partem, primo quod illa potentia resistendi non sit activa, quia resistere non est agere, resistit enim res etiam dum non agit in aliam ergo potentia resistendi, ut sic, non est potentia agendi, nam qualis est actus, talis est potentia. Tum quia contingit eandem rem esse maximæ activitatis, & minimæ resistentiæ, ut patet de igne, ergo potentia resistendi non est potentia agendi, nec è converso. Et eisdem rationibus ostendit potest potentiam resistendi non esse potentiam patiendi, nam resistere non est pati, sed potius est passionem impedire, unde quantum quis patitur, tantum resistere non valet, in eo autem resistit, in quo impedit, vel retardat passionem, ergo potentia resistendi non est potentia patiendi, sed potius illi opposita, datur ergo potentie genus distinctum ab activa, & passiva.

19. Respondet Doctor loc. cit. potentiam resistitivam nequaquam tertium genus distinctum à potentia activa, & passiva constituit, & ratio est, quia potest fieri resistencia corruptiva dupliphier, aut contra illud agendo per reactionem, quo pacto in tenendum frigus dicitur calori resistere, aut sine ulla prorsus contraria actione, sed præcisè quiescendo, & persistendo in possessione propriæ perfectionis, quo pacto durities dicitur frigiditati resistere, si primo modo resistencia fiat, satis de se patet quod potentia eo modo resistitiva pertinet ad potentiam activam, quia illa resistencia non est, nisi actio contraria corruptiva, quando autem exercetur resistencia secundo modo, sicut tunc non exercetur modo positivo, sed privativo, & negativo excludendo præcisè actionem contrariam, nihil interim contra ipsam moliendo, & per modum simplicis defensionis, non offensæ, ita quoque potentia resistitiva hoc pacto non accipitur positive, sed privative scilicet proarentia principii passivi à corruptivo, & hoc videtur significasse Aristoteli. 5. Metaphysic. capit. de potentia, ubi ait aliquid posse esse impossibile, & difficile ad corruptum à contrario, vel quia habet potentiam positive resistendi, contra agendo, vel quia privatur principio passivo, seu facile passibili à corruptivo, & licet Arist. ibi expresse loquatur de posse corrupti, eodem tamen modo dicit potest de non posse corrupti, quod aliquando est tale per aliquod, ut in primo modo, aliquando per privari, ut in secundo modo, subdit tamen Doctor hunc etiam secundo modum resistendi scilicet per privari interdum non contingere sine hoc, quod habeatur aliqua perfectio contraria illi quo privatur, vel contraria simpliciter, vel contraria tantum ad actum patientis corruptionem. Et sic patet potentiam resistendi quocumque modo sumatur non constituit diversum genus potentie ab activa, & passiva, ut perperam putavit Maurus lib. 2. suæ Metaphysic. capit. 3. quæst. 6. conclus. ultim. quia si primo modo sumatur pertinet ad potentiam activam, si verò sumatur secundo modo, ille modus resistendi non est positivus sed negativus, & ideo procedere nequit ab aliqua reali, & positiva potentia, quia naturalis potentia non per se ordinatur ad aliquam privationem, & ideo dicitur hanc non tam esse potentiam, quam impotentiam, & quasi incapacitatem, quæ consequenter se habet ad effectum formalem alicuius qualitatis, seu dispositionis, quam doctrinam adhuc magis declaravimus disput. 1. de gener. & corr. quæstio. 4. numer. 36. explicando naturam resistentiæ, prout ab activitate distinguitur, eamque recipit, ac late prosequitur declarando Suarez disput. 43. citat. sect. 1. num. 7. & inde, & juxta hunc posteriorem resistendi modum patet ad argumentum, quomodo possit contingere resistencia etiam sine actione, & quomodo eadem res possit esse minus activa, & magis resistitiva, vel è contra, quia hæc resistencia non consequitur activitatem, sed præcisè informationem, aut dispositionem; patet denique quomodo non oportet ut resistencia, & activitas inter se proportionem forment, aut aequalitatem in eadem re, quia

nulli. Ceterum de hac re agimus ex instituto disp. 6. Phyl. qu. 3. art. 2. ubi edidimus non solum admitti debere potentiam neutram in aliquo sensu, quo licet cum naturalitate, sed etiam in omni rigore, adeo excludit omnem profus naturalitatem ex una parte, & violentiam ex alia, ac dicat puram capacitate ad illam, & disp. 2. quæst. 5. art. 1. ostendit illi potentiam materiam ad omnes, & singulas formas etiam in particulari, tam in specie, quam in individuo non esse propriam, & simpliciter neutram in rigore, quia forma substantialis illi perfectiva materiam, tam secundum gradum genericum, quam specificum, & individuale, & ideo non excludit indifferentiam materiam ad formas inclinationem ad singulas, sed tantum illi neutra secundum quid, quatenus potentia neutra coincidet cum potentia naturali indeterminata, & excludit determinationem inclinationis, ratione cuius indeterminatio dici potest aliquo pacto neutra, quia cum neutralitas in indifferentia consistat, ubicumque reperitur aliqua ratio indifferentie, aliqua etiam neutralitas potest, ac debet admitti; neque in hoc est amplius immorandum, quia exacte de hac retractavimus loc. cit. in Phylis, & est fere contentio de nomine, ut ibi dictum est.

Probat autem Doctor loc. cit. potentiam passivam legitime dividi in naturalem, violentam, & neutram per habitudinem ad formam præcisè præcedendo ad agentem, quia manente sola habitudine ad formam præcedentem omnibus circumscriptis potentia, vel est naturalis, vel violenta, vel neutra, etenim non minus aqua violenta fiat sub colore ad præsentiam agentis illum inducentis, quam circumscriptio quolibet agente, quod argumento est violentiam illam præcisè potentiam aquæ denominare violentam per habitudinem ad talem formam, sicut calorem circumscriptum omni agente, & idem de potentia naturali, ac neutra dici potest, ac debet. Ceterum obicit quis cum Scot. 4. dist. 43. quæst. 4. violentum ex Aristot. 3. Ethic. cap. 3. de hinc, quod sit illud, cuius principium est extra non conferente vim passivam, ergo ratio violenti non solum ex comparatione passivæ ad formam auspiciari debet, sed etiam ex comparatione ad agentem, idemque dici poterit de naturali, cum oppositorum consimilis sit ratio proportionis servata; & præsertim urget difficultas in principiis nostris, qui docimus diff. 6. Phyl. quæstion. 1. art. 1. naturam dici neutrum de principio passivo, sed etiam activum, atque ideo naturalitatem in operatione spectari etiam posse à principio activo, quod etiam consequenter de violentia dicendum est, ergo divisio hæc dari etiam poterit de principio, & potentia activa. Respondet Doctor ibidem negando consequentiam, nam in descriptione violenti ponitur agens, tamquam extrinsecum, sed non tamquam per se completum, nec tamquam per se constituens rationem violenti, completum enim, & constituitur solum per illam particulam, passivam non vim conferente; addit tamen principium in descriptione violenti, tamquam causa extrinseca. Neque huic determinationi obstat, quod diximus diff. citat Phyl. naturalitatem quoque, ac violentiam à principio activo desumi posse, nam ibi satis declaratum est intelligi debere de violentia solum privativa, non positiva, & de naturalitate, ut tali violentia opponitur, loquendo namque de violentia positiva, quam patitur subiectum recipiendo formam contrariam, & de naturalitate, ut tali opponitur violentia, ingenuè fatetur hæc penes dumtaxat principium passivum, ac receptivum attendi debere, non autem activum, quia ut supra dictum est, nullum agens potest talem habere potentiam respectu effectus propriæ naturæ repugnantis, quare solum violentia privativa potest principio activo competere, & consequenter naturalitas ipsi opposita, cum autem Doctor loc. citat. potentiam passivam dividit naturalem, violentam, ac neutram, loquitur de naturalitate, prout violentia positive opponitur, quod maxime ex eo constat, quod cum in 2. dist. 18. & 4. dist. 43. qu. 4. dixisset passivum in ordine ad formam esse, vel in potentia naturali, vel violenta, vel neutra, addidit in materiam nullam esse violentiam, eo quia est ad omnem formam inclinata, & tamen ex dictis disp. 2. Phyl. qu. 5. art. 1. materia prima, si esset sine omni forma, esset in statu quodam violento non violentia positiva, sed privativa.

25 Tertiò rursus inquit Doctor qu. 1. prolog. §. ad quæstionem, & 4. dist. 43. qu. 4. potentiam passivam comparari posse ad agentem, à quo passivum recipit formam, & tunc dividitur in naturalem, & supernaturalem, tunc naturalitas est in potentia, quando receptivum comparatur ad tale agens, quod natum est naturaliter imprimere talem formam in tali passivo; supernaturalem autem, quando comparatur ad tale agens, quod non est naturaliter impressivum illius forme in illud passivum, sive illa forma in se sit ordinis naturalis, sive supernaturalis, quod dictum eodem modo probari potest sicut præcedens, illa enim est causa, & ratio aliquid præcedens, quia posita ponitur talis effectus, quocumque alio remoto, & circumscripto, sed clauso omni respectu ad formam, vel ad quodcumque aliud, & posita sola habitudine potentie passive ad agentem manet in eam ratio naturalitatis, vel supernaturalitatis, ergo &c. patet major; probatur minor, quia si oculus cæcus v. g. de novo recipere vitam à Deo, quamvis forma sit in se naturalis, & naturaliter oculum perficeret, tamen quia ab agente supernaturali inducitur, & modo quodam supernaturali, potentia illa passiva supernaturalis diceretur, & supernaturaliter recipere, ita dicitur Doctor 4. dist. 43. quæst. 1. lit. E.

Sed dubium est de potentia obedienciali passiva, quam omnes concedunt dari, atque desumi ex ordine ad agentem intellectualem, cui perfectissime subiacet ad recipiendum quacumque formam, dummodo non aliqua adfuerit insensibilitas, dubium, inquam, est, an ad præcedentem redigatur diffinitio, vel potius constituat tertium membrum ab ea distinctum, vel potius constituitur membrum ab ea distinctum, sed ad ipsam reduci, quod tamen non eodem modo explicat: Rada 1. part. contr. 2. art. 1. potentiam obediencialem reducit, vel ad naturalem, vel supernaturalem iuxta conditionem agentis, quod fuit forme impressivum; alii vero ut Meursii lib. 2. sue Metaph. cap. 3. qu. 4. vult reduci tantum ad potentiam supernaturalem, & esseque aliquam ejus speciem, eo quia dicit subiectionem rei ad agentem supernaturalem, cuius imperio perfectissime subiacet, ideoque de creatura facere potest, quidquid ei libet, dummodo non implicet. Nos de hac re agimus ex instituto disp. 7. Phyl. quæst. 6. art. 5. ubi ab initio articuli diximus potentiam obediencialem, ut sic, dicere ordinem ad agentem intellectualem potens de illa facere quicquid vult ex Scot. 9. Metaph. qu. 12. quia obediencia proprie subiectionem dicit respectu imperativæ potentie, potentia autem imperatrix est sola voluntas cum intellectu ex 6. Ethic. cap. 9. & 10. quare potentia obediencialis constituitur solum in ordine ad agentem intellectualem, & quia hoc duplex est creatum, & increatum, in ordine ad utrumque, imperium potest habere potentia obediencialis, namque iuxta quem loquimur modum materiam tris dici solet in potentia obedienciali ad artificem, cui subdicitur. Notandum tamen ibi cum Scot. 3. dist. 1. qu. 4. ab initio, & quod. 19. R. potentiam obediencialem in creatura proprie constitui per ordinem ad principium efficiens, & non ad aliā potentia activā inferioris ordinis, cuius ratio est, quia una creatura nequit alteri subiacere, nisi cum aliqua limitatione, ac Deo omnia perfectissime subiacent, & abique ulla limitatione, & ideo proprie loquendo, & ut iam inolevit usus, potentia obediencialis in rebus attenditur per subiectionem ad Deum, non quidem ut est auctor naturæ, & quoad opera naturalia, sed ut est agens supra naturam produciens effectus supernaturales, unde ad exercitium potentie obediencialis proprie sumptæ non sufficit concursus generalis, & debitus ex lege naturæ, sed exigitur concursus specialis, ac alias indebitus, ac supernaturalis, vel quoad rem, vel quoad modum, ut ibi declaratum est.

26 Itaque potentia passiva obediencialis reducit ad passivam supernaturalem, vel potius cum ipsa formaliter coincidet, materialiter vero coincidit cum potestate receptiva naturalis, potentia liquidem passiva naturalis, & supernaturalis entitativè considerata, & quantum ad absolutum, quod importat in se, non differunt, sed solum per diversos respectus ad agentem naturalem, vel supernaturalem. Et hoc ipsum cum Scot. fatetur quoque Suarez dist. 43. cit. sed. 4. num. 16. ait enim ibi in primis certum esse hanc potentiam obediencialem passivam ad formas supernaturales esse positivam, & realem, ac in ipsa rei entitate fundatam, ac proinde esse non posse solum non repugnantiam ut nonnulli antiquiores Theologi dicebant, licet enim hæc interveniat, tamen sola non satis est ad realem causalitatem materiale, quam habent intellectus, & voluntas ad actus supernaturales, est igitur in ipsis rebus capacitas passiva ad tales actus, certum est etiam hanc potentiam non esse aliquam rem, vel modum naturæ rerum superadditum, & veluti extrinsecum adventientem, ut dixerunt Conimbricenses 1. de Cælo cap. 11. quæstion. 4. artic. 2. quia ut arguit Doctor quæst. 1. prolog. 2. modus iste præcipue poneretur, ut subiectum reddatur aptum, ac proportionatum ad suscipiendas formas supernaturales, vel ergo iste modus est ens naturale, vel supernaturalis, si secundum, ergo alius debet præcedere modus, quod reddatur subiectum idoneum ad hunc modum recipiendum, si primum, ergo subiectum cum ipso perinde, ac sine ipso proportionatum erit in ordine ad formas supernaturales, quare concedit etiam Suarez potentiam hanc obediencialem positivam non esse quid superadditum animæ nostræ, sed innatum ejus capacitatem forum supernaturalem. Unde solum remanet discrepantia in modo loquendi inter Thomistas, & Scotistas, an talis capacitas debeat dici potentia passiva naturalis, ut loquuntur Scotistas, vel potius obediencialis dumtaxat, ut ajunt Thomistas.

27 Suarez loc. cit. inquit talem potentiam passivam posse dici naturalem subiecto, quia est cum eo naturaliter congenita, & est ipsamet entitas naturalis ejus, & sic interpretatur Aug. cum dicit de prædest. sand. c. 5. posse habere fidem, & charitatem naturæ esse fidem, & D. Thom. 2. 2. qu. 11. art. 1. c. 3. cum inquit rationalem animam naturaliter esse capax gratiæ, & part. 1. qu. 43. artic. 4. habilitatem animæ ad gratiam consequi naturam ejus. At vero comparatione ad actum, & ad agentem, à quibus potentia simpliciter denominatur, non potest hanc potentia denominari naturalis, tum etiam quia talis actus ex natura rei non est debitus ipsi potentie, nec ipsa habet naturalem inclinationem ad illum, tum tandem quia talis potentia nequit a naturali agente reduci ad actum, atque ideo conclusit hanc potentiam simpliciter, & absolute debere cum Thomistis vocari obediencialem, & sic etiam discurrit Zanard. 9. Metaph. quæst. 5. alique Thomistæ passivum in Theologia in propriis locis de hac materia. Scotistas & contra primò conveniunt cum Thomistis in hoc, quod talis potentia

passiva ad formas supernaturales est animæ nostræ naturalis subiectiva, quatenus est ei innata, & congenita, conveniunt præterea in hoc, quod est supernaturalis, & obediencialis in ordine ad agentem, & solum in hoc discrepat, quod per comparationem ad formam ipsam Thomistæ illam appellant obediencialem, & supernaturalem, quia talis forma est in se supernaturalis, Scotistæ vero appellant naturalem, quia talis forma etiam sit supernaturalis, tamen est maxima animæ perfectio, atque ideo in ipsa anima naturaliter propendet, unde constat esse fere item de nomine, nec multum discrimini inter utroque versari, & ideo Doctor 4. dist. 43. quæst. 4. prop. hinc videns hæc esse distinctionem de modo loquendi, videtur in aliquo sensu concedere modum loquendi Thomistarum, nempe talem potentiam etiam per ordinem ad formam dici posse supernaturalem quatenus formam supernaturalem recipit, subdit tamen supernaturalitatem potentie passive principaliter, & præcipue, non penes formam receptam attendi debere, sed penes agentem, à quo recipit, quia si à supernaturali agente formam susceperit naturalem, ac naturaliter perfectivam, ut si oculus cæcus visum recipiat à Deo, adhuc talis receptio supernaturalis diceretur ob impressionem factam ab agente supernaturali, etiam forma recepta sit naturalis, sic igitur etiam in proposito, cum anima nostra gratiam recipit, etiam si talis potentia recipiens dici possit supernaturalis, quatenus formam supernaturalem recipit, præcipua tamen supernaturalitas attenditur in ordine ad agentem; ecce Doctoris verba; licet passivum recipiat aliquam formam aliquo modo supernaturalem, & in hoc potest supernaturalitas dicere modum habitudinis passivæ ad formam, tamen nunquam dicitur supernaturale, nisi quia recipit eam à tali agente, cuius probatio est, quia si formam naturalem sui perfectivam recipiat à tali agente, adhuc recipiet eam supernaturaliter, non quidem propter habitudinem ad formam, quia, sic naturaliter recipit, sed propter habitudinem ad agentem, à quo recipit; ita Doctor; quare cum Scotistas concludo talem potentiam passivam animæ nostræ nempe subiectivæ, sed etiam formaliter, & respectivè in ordine ad formam ordinis supernaturalis dici posse, ac debere naturalem, per comparationem vero ad agentem, à quo talem habet formam, dici debere supernaturalem, ac obediencialem, & hoc solum probant rationes allatæ à Suarez per Thomistas.

Hanc eandem sententiam de potentia obedienciali passiva, quod nimirum sit intrinsece naturalis, ac extrinsece solum supernaturalis respectu ad agentem, vel loquitur Doctor, tenent Neutristæ namque recentiores præsertim Oviid. contr. 9. Phyl. quæst. 6. num. 4. ubi, & ipse ad id probandum ratione Scoti citat quæst. 1. prolog. 2. utitur, quamvis ipsum non memoret, ut moris est Recentiorum, qui sepius Antiquorum sententias, & rationes inducunt proprio Marte ad inventas suppressas. Auctorum nominibus, probat autem sic, quia si actus supernaturales dispositiones alias requirunt ea parte passivæ, de his inquiri debet, an essent naturales, vel supernaturales, si supernaturales vel potentia passiva elevaretur ad formam hanc supernaturalem disponentem ad actus supernaturales seipsa, vel prævia alia rursum dispositione; si primum pari ratione id ipsum dici poterit de potentia in ordine ad ipsos actus, quod immediate seipsa sit disposita ad eorum receptionem; si secundum jam in dispositionibus ad recipiendum dabitur processus in infinitum, si vero dicatur tales dispositiones esse naturales, ergo potentia passiva intrinsece naturalis nulla dispositione supernaturali præmissa recipere actus supernaturales, ac proinde immediate ab agente ad eorum receptionem elevaretur, ex quo sequitur solum extrinsece posse dici supernaturalem per comparationem ad agentem ipsam immediate elevans ad receptionem, non autem intrinsece, ac entitativè, de hac autem potentia obedienciali passiva fusissime agit, & fortè plusquam Philosophia patitur limites. Manca lib. 2. Phyl. quæstion. 6. ad mentem Thomistarum, nihil tamen in tanta verbositate, ac prolixitate habet contra Scotistas, quod facili ex dictis reici non possit, ac dissolvatur.

28 Quod alteram quæstionem pariter de potentia nimirum activa, ut ejus quoque subdivisiones manifeste fiant notat Doctor cit. 4. dist. 43. quæst. 4. quod naturalitas, ut pertinet ad principium activum, & dicitur de operationibus, variè sumitur, & diversè opponitur, sumitur enim uno modo, ut opponitur libero, & sic agens naturale dicitur, quod agit, ut determinatum ad unum, & tunc igitur in comburendum, liberum vero quod agit cum indeterminatione ad utrumlibet, & per actualem operationem se determinat ad agendum, alio modo sumitur, ut opponitur supernaturali, & sic agens naturale dicitur, quod habet naturalem ordinem activi ad passivum, & supernaturalem, quod excedit omnem talem ordinem naturalem, & illo modo quodcumque agens causatum dicitur naturale, & solum agens increatum dicitur supernaturale; juxta quam doctrinam potentia activa, uno modo dividitur potent in naturalem, & liberam, illa erit principium agentis cum indeterminatione ad unum, ista vero erit principium agentis cum indeterminatione, de quibus principii agendi naturali, & libero eorumque differentias tractatum est ex professo disputat. 7. de Anim. quæstion. 1. 2. & 3. alio modo dividitur potent in naturalem, & supernaturalem; ita tamen hæc explicando, ut possit etiam competere creaturis accedente speciali concursu divino, unde potentia naturalis erit quælibet creatura potest in actus sibi proportionatos, ac ex natura rei consentaneos; supernatura-

lis autem est, quæ creatura potest elicere actus aliquos excedentes vires naturæ cum auxilio speciali Dei, & cum supernaturali elevatione, ita dicitur potentia supernaturalis intellectus nostræ lumine gloriæ perfusus respectu visionis beatificæ, & voluntas informata charitate respectu amoris, vel fructuionis divinæ. Sed, & potentia naturalis adhuc in alio sensu sumi potest, ut distinguitur ab acquisita, & sic naturalis potentia dicitur, quæ est naturaliter indita rebus, eique congenita, ut oculo potentia videndi, acquisita vero dicitur, quæ extrinsecus accedit ex frequentatis actibus, ut potentia saltandi, citharizandi, &c. solæque pertinere ad primam speciem qualitatibus.

Sed rursus hic dubitatur, an sicut datur potentia obediencialis passiva, ita quoque dari debeat activa, ita ut in virtute talis potentie possit Deus creaturam elevare ad exercendas actiones ejus vires excedentes, sicut per potentiam obediencialem passivam eam elevat ad recipiendas formas, quas virtute naturalis agentis nunquam recipere posset, Thomistæ, & Scotistæ passivam negant potentiam obediencialem activam, solum admittentes passivam, quos citavi disput. 7. Phyl. quæstion. 6. artic. 5. pro qua opinione præter rationes ibi adductas, & solutas adhuc arguit Faber 9. Metaph. disputat. 6. quia implicat contradictionem creaturam aliquam agere ultra vires suas naturales stando in esse suo naturali abique corruptione illius, mulcet enim, ut mulcet, repugnat producere actum intelligendi, unde si Deus faceret, quod mulcet intelligeret, deflueret naturam mulcet, & faceret aliam entitatem ab ea, quæ est, & sic de aliis. Præterea certum est, quod nunc, & semper omnes creature sunt in potentia obedienciali ad Deum, & tamen creature neque nunc, neque quocumque tempore efficiunt actus supernaturales, ergo solum est, quod potentia obediencialis sit potentia activa addita creaturæ, vel in creaturis existentibus. Et nota (inquit Faber) quod hæc ratio est efficax, quia non dico creature sunt aptæ naturæ esse in potentia obedienciali, dico quod actu sunt in potentia obedienciali semper, ergo nunc, & semper agere debent actus supernaturales. Confirmo quia causa actu habet effectum in actu, & causa in potentia habet effectum in potentia, actu sunt in potentia obedienciali activa, ergo actu semper agere debent actus supernaturales. At fortasse quis dicat, quod sunt in actu primo per potentiam obediencialem, non in actu secundo, sed exeunt in actum secundum, quando placet Deo. Contra (ait Faber) causa naturalis agit, & semper agit, & producit actum secundum, nisi impediatur, ergo causa naturalis constituta in actu primo per potentiam obediencialem, necessarii semper debent esse in actu secundo, vel semper impediuntur à Deo, ne exeant in actum, quare concludit dicendum esse cum Scoto potentiam obediencialem veram esse passivam tantum quod ipsa vis vocabuli indicat manifeste, potentia enim obediencialis significat subiectionem, & passibilitatem ab aliquo agente, non aliquam activitatem, ergo potentia obediencialis est tantum passiva.

29 Ceterum præter potentiam obediencialem passivam in rebus activam quoque debere admitti, & præsertim ad mentem Scoti 3. distinction. 4. quæst. 1. ex professo monstratum est loc. citat. disputat. 7. Phyl. quæst. 6. art. 5. ubi inquit Doctor B. Virginem habuisse potentiam obediencialem, ut esset Mater Verbi, est autem Mater per potentiam activam, vult enim Doctor Matrem quoque activè ad generationem prolis concurrere, & hanc potentiam obediencialem activam ibi latè explicavimus per proportionem ad passivam, sicut enim passiva non est entitativè diversa à potentia naturali passiva, vel quidpiam ei realiter superadditum, sed dicitur extrinsece tantum supernaturalis, & obediencialis per ordinem ad agentem, ita potentia activa obediencialis intrinsece, ac entitativè est ipsamet potentia activa naturalis, quæ solum extrinsece dicitur supernaturalis, & obediencialis, quatenus extrinsece à Deo elevatur ad exercendas actiones ejus virtutem superantes, quas cum solo concursu generali Dei attingere non possit, sed indiget elevatione, & auxilio speciali, vel per modum principii, vel saltem per modum concursus, ut ibi latè explicatum est; atque ita etiam significavit Doctor loc. cit. infra G. loquens de potentia generativa B. Virg. inquit enim, quod præter istam potentiam activam naturalem, quæ operatur, potest dici naturalis Mater Christi, & tamen propter modum executionis actum huius potestis duplicem non naturalem, potest dici non naturalem, sed miraculose generatorem. Itaque eadem potentia activa comparata ad illos effectus, quos causare potest cum concursu generali sibi debito, dicitur naturalis, quia proxima est, & completa in ordine suo, sic verbi gratia potentia, quam habet ignis ad calefaciendum, intellectus ad intelligendum lapideis, naturalis dicitur, quia ignis calorem, & intellectus lapideis intellectionem cum solo concursu generali Dei attingere potest, comparata vero ad alios effectus, quos cum solo concursu generali Dei attingere nequit, sed indiget elevatione, & speciali concursu, dicitur supernaturalis, ac obediencialis; sic eadem nativa potentia intellectus ad eliciendum visionem beatificam dicitur supernaturalis, ac obediencialis, quia est ad actus supernaturales excedentes vires ejusdem, quæ de causa talem potentiam Doctor solet appellare remotam, & inchoatam, non autem in ordine suo completam, & proximam, ita discurrit 4. dist. 49. quæst. 11. lit. k. dicens intellectum habere potentiam remotam respectu visionis beatificæ, non propinquam, quia concursus Dei etiam in ratione objecti ad talem actum non est sibi debitus,